

Doktrína míru a politického realismu

Zasedání Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy, které se uskutečnilo ve dnech 28.—29. května v Berlíně, se konalo v době, kdy vývoj světových událostí, změny v mezinárodních vztazích, silící vzájemná závislost států, vědeckotechnický pokrok a vývoj zbraní ničivé síly, jaká nemá obdoby, vyžadují nové myšlení a nový přístup k otázkám války a míru, k odzbrojení a dalším složitým globálním problémům.

Pro toto i předcházející zasedání Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy je charakteristické, že jsou významnými mezníky v boji za úplné a všeobecné odzbrojení. Svědčí o tom návrh z pražské rady v lednu 1983 na uzavření smlouvy mezi Varšavskou smlouvou a NATO, že nebudou vzájemně použity vojenské síly a zůstanou zachovány mírové vztahy, či výzva z budapeštského zasedání z června loňského roku na radikální snížení ozbrojených sil a konvenční výzbroje od Atlantiku až po Ural. Společným jmenovatelem všech těchto iniciativ je úsilí členských států Varšavské smlouvy přispět konkrétně a tvůrčím způsobem k realizaci koncepce všeobecné bezpečnosti, která povyšuje důvěru a mírové soužití na hlavní zásady mezinárodních vztahů.

V tomto světě se berlínské jednání jeví jako další článek v důsledném a nepřetržitém úsilí Sovětského svazu a ostatních členů Varšavské smlouvy prakticky zahájit postup ke světu beze zbraní a násilí, podstatně ozdravit mezinárodně politické klima.

Je ovšem třeba dát v této souvislosti za pravdu těm názorům, že navzdory tomuto úsilí zemí Varšavské smlouvy ještě není na světě méně zbraní, zbrojní výroba se nezastavila. Je také pravdou, že s hromaděním zbraní nepřibývá bezpečnosti, ale spíše naopak. Avšak změnilo se, či přesně řečeno mění se psychologické ovzduší. Zatímco před dvěma roky dominovaly ve vztazích mezi Východem a Západem prvky konfrontace, nyní — přestože tyto prvky nezmizely — více do popředí vystoupil politický dialog.

Tato pozitivní tendence je reálně podmíněna prosazováním nového politického myšlení, novátorskou, dynamickou politikou Sovětského svazu, kterou charakterizují četné iniciativní kroky, ovlivňující celou mezinárodní politickou problematiku.

Hodnotíme-li berlínské zasedání Politického poradního výboru z tohoto hlediska, můžeme konstatovat, že proces přestavby zahrnuje i vzájemné vztahy socialistických států a mezinárodní vztahy. Jejich konkrétním vyjádřením je přijatý dokument historického významu — „O vojenské doktríně členských států Varšavské smlouvy“.

Tento podnětný dokument je nejlepší odpovědí na časté otázky, v čem spočívá nové

politické myšlení v mezinárodních vztazích, jak se mu má rozumět. V koncentrované podobě se v něm odráží politické krédo členských států Varšavské smlouvy dané už jejím zakládajícím dokumentem a projevující se po celou dobu její více než čtyřicetileté existence. Přesvědčivě prokazuje jednotu leninských principů mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením s obranou socialismu v podmínkách jaderného a kosmického věku, jednoznačně potvrzuje obranný charakter vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy.

Je známo, že socialistická vojenská věda definuje vojenskou doktrínu jako soustavu názorů na cíle i charakter možné budoucí války, na přípravu země i ozbrojených sil k této válce a na způsoby jejího vedení, přijatá daným státem pro danou určitou dobu. Vojenská doktrína má dvě vzájemně spjaté stránky — sociálně politickou a vojensko-technickou. Z nich právě sociálně politická je stránkou rozhodující v třídním chápání protichůdnosti vojenských doktrín Varšavské smlouvy a Severoatlantického paktu.

Navzdory pomluvám z řad nepřátel politiky mírového soužití, kteří přisuzují socialistickým zemím „základné, útočné“ úmysly, potvrdilo berlínské zasedání Varšavské smlouvy, že vojenská doktrína členských států Varšavské smlouvy je přísně obranná. Plně se podřizuje úkolu nepřipustit jakoukoli válku — jadernou ani konvenční, přičemž zdůrazňuje, že socialistické státy nikdy nespojovaly a nespojují svou budoucnost s vojenským řešením mezinárodních problémů.

Obranný charakter doktríny členských států Varšavské smlouvy je zakotven v řadě principiálních postulátů:

- členské státy Varšavské smlouvy nikdy a za žádných okolností nezahájí vojenského akce proti žádnému státu nebo svazku států, nestanou-li se samy objektem ozbrojeného útoku,
- nikdy nepoužijí jako první jaderné zbraně,
- nemají územní nároky vůči žádnému státu v Evropě ani mimo Evropu,
- na žádný stát a na žádný národ nepohlížejí jako na svého nepřítele; naopak jsou připraveny se všemi zeměmi světa bez výjimky rozvíjet vztahy na základě vzájemného respektování zájmů bezpečnosti a mírového soužití.

Tento náš společný a jednoznačný závazek ostře kontrastuje s vojenskou doktrínou NATO a především USA, jejichž základem je nijak nezastírané antisovětské, antisocialistické, antidemokratické zaměření, intenzivní militarizace ekonomiky a přímá materiální příprava k nové světové válce. (V buržoazní vojenské teorii není obsah pojmu vojenská doktrína přesněji vymezen. Zaměňuje se často s termíny „státní politika“, „státní strategie“ apod. Pokud je v západní terminologii termín „doktrína“ použit, jde o autoritativní prezidentem nebo ministrem obrany stanovené závazné normy, které musí státní orgány při rozpracování vojenských opatření respektovat.)

Programovým cílem, ze kterého vycházejí americké vojenské doktríny, je nastolení světovlády Spojených států. Tento programový cíl vyhlásil Senát USA již na začátku našeho století slovy: „Všemohoucí nás obdařil duchem pokroku, stvořil nás, abychom vládli národům. Božským posláním Ameriky je vést tento svět“.

Od té doby vyhlášovali hegemonistické ideje v různých variantách vojenských doktrín téměř všichni prezidenti USA. Agresivní charakter těchto doktrín nabyl výraznou podobu zejména po skončení 2. světové války, kdy Spojené státy zrušily platnost dosavadní „Monroeovy doktríny“, tj. nevmešování se do záležitostí jiných kontinentů a oficiálně vyhlásily právo zasahovat všude tam, kde jsou „ohrožovány životní zájmy USA“.

V té době se osou americké státní politiky stala orientace na narušení a likvidaci rodící se světové socialistické soustavy, potlačení národně osvobozenického hnutí a nastolení světovlády. Její podstatu vyhlásil tehdejší prezident Truman prohlášením, že vítěz-

stním ve druhé světové válce se americký národ ocitl tvář v tvář „stálé a naléhavé nutnosti vládnout světu a že Rusové budou co nevidět odkázáni do patřičných mezí“.

Těmto a podobným cílům vždy odpovídaly konkrétní plány USA na vedení války proti SSSR a ostatním socialistickým zemím, vypracované do nejmenších podrobností a určující mj. i počty jaderných pum, kterými měla být zničena Moskva, Leningrad a jiná sovětská města. O tom svědčí obsah sociálně politické a vojenskotechnické stránky postupně přijatých doktrín (konceptů) Spojených států: „hromadné odvety“ (v letech 1953 až 1961), „pružné reakce“ (v letech 1961—1971) i „realistického odstrašování“ (v letech 1971—1980) a NATO — „štitu a meče“ (v letech 1954—1967), „pružné reakce“ od roku 1967 do současnosti).

Zhruba stejné cíle sledují USA a jejich spojenci v NATO vůči Sovětskému svazu a státům Varšavské smlouvy i v současné době. Například Směrnice č. 59, kterou v roce 1980 podepsal prezident J. Carter, definuje cíl příští války ještě otevřeněji: „Zničit socialismus jako společenskopolitický systém; použít jaderné zbraně jako první, dosáhnout převahy nad SSSR v jaderné válce a jejího ukončení za podmínek výhodných pro Spojené státy“.

S tímto cílem je plně v souladu současná vojenská doktrína, kterou USA přijaly pro 80. léta a jejímž základem je tzv. strategie přímé konfrontace v globálním a regionálním měřítku, zaměřená na dosažení „úplné a nesporné vojenské převahy“ nad Sovětským svazem.

Konkrétní ustanovení vojenské doktríny a strategie Spojených států jsou uvedena v dokumentu amerického ministerstva obrany „Direktivní směrnice pro oblast obrany na léta 1984—1988“. Zvláštní pozornost zasluhují dvě ustanovení:

Na prvé — Spojené státy považují za možné zvítězit v soudobé jaderné válce.

Na druhé — americké vedení počítá s dosažením vojenské převahy nad SSSR.

K tomu uvedená směrnice stanoví zavádět nové strategické zbraňové systémy všeho druhu a zajistit Spojeným státům schopnost účinně vést válku v kosmu.

Nedílnou součástí vojenskostrategických záměrů USA i NATO je odhodlání použít jaderné zbraně za určitých okolností vývoje války se socialistickými zeměmi jako první. Plně to potvrzuje i nedávno přijatá „Vojenskopolitická směrnice o použití jaderných zbraní NATO“.

Taková je podstata i zaměření vojenských doktrín dvou protichůdných vojenskopolitických uskupení Varšavské smlouvy a Severoatlantického paktu. Při jejich porovnání nelze nevidět, že stejně jako se ve svém třídním a politickém základu odlišuje socialismus a kapitalismus, tak se také odlišují jejich vojenské doktríny. První z nich má jediný cíl — obranu socialistických vymožeností lidu a míru na naší planetě, zajištění připravenosti zasadit zdrcující odvetný úder agresorovi, druhá pak má zajistit hegemonii imperialismu ve světě a skrývá v sobě vážné nebezpečí rozpoutání nové světové války.

Bylo by však samozřejmě naivním zjednodušováním se domnívat, že samotné prohlášení a jednoznačný závazek Varšavské smlouvy nezahájí proti nikomu vojenské akce, nestanou-li se samy objektem ozbrojeného útoku, může zabránit vzniku konfliktu. Musíme vždy brát v úvahu, že rozhodující pozici v politice Západu dosud mají reakční agresivní síly.

Proto státy Varšavské smlouvy, vědomy si skutečnosti, že dnešní svět se stal příliš malý a křehký pro válku a politiku z pozice síly, předložily na berlínském zasedání zcela konkrétní a reálné návrhy, které směřují k podstatnému snížení úrovně prostředků vojenské konfrontace, likvidaci materiální základny jaderné i konvenční války. K tomu je třeba postupně dosáhnout úplného a všeobecného zákazu jaderných zkoušek, jako základní podmínky k zastavení vývoje a výroby jaderných zbraní, snížení jejich počtu až po absolutní odstranění.

Důležitým úkolem je i zabránit využití kosmu pro vojenské účely, prosadit zákaz a zničení chemických a ostatních zbraní hromadného ničení, snížit stavy ozbrojených sil a konvenční výzbroje v Evropě, dosáhnout zrušení vojenských základů na území jiných států a v neposlední řadě odstranit nebezpečné útočné zbraňové systémy z pásma, kde jsou v bezprostřední blízkosti ozbrojené síly Varšavské smlouvy a NATO, a snížit počty svazků a jednotek v tomto pásmu na co nejnižší dohodnutou úroveň.

To svědčí o odpovědném a konstruktivním přístupu členských států Varšavské smlouvy, který směřuje ke stabilizaci mezinárodních vztahů, k pokračování politiky uvolňování, k zastavení horečného zbrojení a k odzbrojení.

Je nesporné, že vystupňování mírové ofenzivy zemí socialistického společenství a její podpora pokrokovou světovou veřejností přiměly nejvyšší představitele hlavních členských zemí NATO k přijetí některých opatření, jež mají vyvolat zdání, že i jejich vlády mají zájem na celkovém politickém uvolnění a odzbrojení. Jako konkrétní příklad je možno uvést letošní jednání skupiny pro jaderné plánování NATO (14.—15. května v norském Stavangeru), vojenského výboru a výboru pro vojenské plánování NATO (25.—27. května v Bruselu) a zejména zasedání rady NATO (11.—12. 6. v Reykjavíku), které sice zaujaly v konečné fázi kladné stanovisko k odzbrojovacímu návrhu SSSR na likvidaci všech sovětských a amerických řízených střel středního dosahu v Evropě, avšak podmínily je podporou požadavku NSR na vyjmutí 72 řízených střel Pershing 1A z tzv. dvojího nulového řešení (SSSR navrhuje kromě likvidace vlastních a amerických řízených střel středního dosahu v globálním měřítku učinit obdobný krok i u operačně taktických řízených střel a v duchu budapeštské iniciativy členských států VS řešit otázku taktických jaderných prostředků na evropském kontinentu) a dalšími podmínkami.

Při odzbrojovacích jednáních proto musí být důsledně respektován princip rovnosti a stejné bezpečnosti. Objektivní příčinná souvislost mezi rovnováhou strategických možností a bezpečností států působí jako jeden ze zákonů zachování míru, je, jak konstatuje dokument „O vojenské doktríně Varšavské smlouvy“, nadále rozhodujícím faktorem pro odvrácení války.

Situace ve světě jednoznačně dokazuje, že úroveň rovnováhy jaderných potenciálů proti sobě stojících vojenskopolitických uskupení je neúměrně vysoká. Zatím přináší každému z nich stejné nebezpečí. Pokračování v horečném jaderném zbrojení USA a NATO toto stejné nebezpečí nevyhnutelně zvyšuje a může je přivést do stadia, kdy dokonce i parita přestane být faktorem vojenskopolitického zadržování. Tato skutečnost nalezla svůj výraz i v doktríně Varšavské smlouvy. Zde se zdůrazňuje, že zvyšování úrovně parity nepřináší větší bezpečnost.

Jinými slovy, stejnou bezpečnost lze v našem století zajistit nikoli co největší úrovní strategické rovnováhy, o což usilují USA, ale naopak co nejnižším jejím stupněm, z něhož je zcela nezbytné vyloučit jaderné zbraně a jiné druhy zbraní hromadného ničení. Zbývající druhy konvenční výzbroje je třeba omezit na úroveň rozumné dostatečnosti, při níž by žádná strana při zajišťování své obrany neměla prostředky k nenadálému útoky proti druhé straně a k útočným operacím vůbec. Jedině tak lze totiž naplnit jedno ze základních východisek socialistické interpretace nového myšlení v jaderném a kosmickém věku, že vyhrát v horečném zbrojení, stejně jako v samotné jaderné válce je naprosto vyloučené.

Postup touto cestou není možný bez vytvoření politického mechanismu odvrácení války. Předpokládá to přijmout komplex opatření ke zvýšení důvěry, například vytvořením pásme bez jaderných a chemických zbraní (dne 3. dubna 1987 navrhly vlády ČSSR a NDR vládě NSR zahájit jednání o vytvoření koridoru bez jaderných zbraní ve střední Evropě, podrobněji — Rudé právo 16. 6. 1987, s. 1), či snížením koncentrace ozbroje-

ných sil a výzbroje na nejnižší dohodnutou úroveň v oblasti, kde se bezprostředně dotýkají oba vojenské svazky.

Členské státy Varšavské smlouvy rovněž přikládají zvláštní význam otázce všestranné a přísné kontroly — nezbytnému prvku procesu odzbrojení. Jistě se mohou objevit námitky, že jeden z již uplatňovaných závěrů stockholmské konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení — kontrola na místě — vytváří určité riziko z hlediska možnosti „legální špionáže“. Toto riziko je však nepatrné a ve srovnání s nebezpečím stupňující se konfrontace, které je možné zvýšenou politickou i vojenskou bdělostí omezit na minimum.

Zveřejnění a objasnění zásadních tézí vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy jsou výzvou k následování, adresovanou zejména státům sdruženým v NATO. Pokud by tato výzva odrážela zásady nového myšlení v mezinárodních vztazích našla náležitou odezvu, měla by světová veřejnost možnost nejen porovnat a posoudit, která z těchto doktrín odpovídá životním zájmům lidstva, ale současně by vystavila obě protichůdná vojenskopolitická uskupení veřejné kontrole, do jaké míry vojenské doktrinální zásady a cíle odpovídají nebo se rozcházejí s proklamovanou realitou. Není pochyb o tom, že by tato skutečnost přispěla mj. k aktivizaci mírového potenciálu, k vytvoření světového veřejného mínění, jež do značné míry limituje společenské síly a systémy absolutizující úlohu sociálního násilí a vojenské síly v zahraničněpolitických vztazích.

Koncepce nového myšlení členských států Varšavské smlouvy, to není ignorování nových realit, ale naopak, jejich maximální, plné respektování. Proto dokud NATO praktickými kroky neprojeví svou vůli snížit vojenský potenciál na stejnou úroveň s Varšavskou smlouvou a bude zvyšovat arsenál materiálních prostředků vedení války, nemůže si socialismus dovolit, aby v této oblasti zaostával. Podstata vojenské doktríny Varšavské smlouvy je v tomto směru jasná: spojenecké socialistické země si nečiní nárok na větší bezpečnost než jiné země, avšak na menší bezpečnost nepřistoupí.

Při naplňování tohoto požadavku má významnou úlohu Československá lidová armáda. Její internacionální spolupovědnost za obranu socialistického společenství je zvýrazněna skutečností, že naše západní hranice je zároveň hranicí mezi socialismem a kapitalismem, Varšavskou smlouvou a Severoatlantickým paktem, že ČSLA je v bezprostředním dotyku s útvary a svazky NATO.

Z toho vyplývají vysoké nároky na všestrannou připravenost, bojovou a mobilizační pohotovost ČSLA, na její schopnost odrazit agresi imperialistických armád a zasadit jim drtivý úder.

Proto musíme věnovat maximální pozornost odpovědnému plnění pěti směrů celoar-mádního stranického aktivu a úkolů stanovených v Rozkaze ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA. Především pak zjišťování příznaků příprav nepřítelů k nenadálému napadení, rychleji a účinněji reagovat na jeho činnost, zejména u vojsk PVOS a přihraničních svazků, které střeží vzdušný prostor a přední okraj naší socialistické vlasti. Výcvik provádět v náročných terénních a klimatických podmínkách, za maximálního nasazení fyzických a psychických sil cvičících, s efektivním využitím času a všech předností svěřené bojové techniky. Zintenzívnit výchovu příslušníků ČSLA v duchu marxismu-leninismu, socialistického vlastenectví, proletářského a socialistického internacionalismu, třídní nenávisti a uvědomělého vztahu k výkonu vojenské služby.

Být připravený ke splnění těchto náročných úkolů je povinností každého příslušníka Československé lidové armády. Je rozhodujícím měřítkem jeho vztahu k socialistické vlasti, projevem politické zralosti a internacionálního uvědomění.

Jen tak můžeme splnit požadavek vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy udržovat ozbrojené síly v takovém složení a na takové úrovni, které by jim umožnily odrazit jakýkoli vnější útok proti kterémukoli členskému státu Varšavské smlouvy.